

Entrevista a Antoni Cumella (1982) L'home i l'artista

Espai Obert

Jordi Planas Maresma

Historiador

Deia el crític d'art Alexandre Ciri que amb Llorens Artigas i Cumella «la ceràmica catalana té, per primera vegada, un paper decisiu sobre tot el planeta» (*Ceràmica catalana*, Barcelona 1977). Llorens Artigas havia obert un camí, però Cumella havia anat més enllà amb la creativitat de les formes i amb la riquesa de colors i textures, fins a crear un art ceràmic totalment independent.

Antoni Cumella i Serret (Granollers, 1913-1985) és un artista de relleu internacional. Al final de la seva vida, la seva obra gaudia d'un ampli reconeixement i es trobava en els principals museus d'art d'Europa. Va ser, al mateix temps, un home profundament arrelat a Granollers, la ciutat on va néixer i va morir, on va viure i on va treballar tota la seva vida. Home sedentari i d'hàbits fixos i rigorosos, absorbit per la vida professional amb una passió i

dedicació extraordinàries, era poc amant d'exhibir-se en els cercles artístics, fins i tot d'exhibir la seva obra. Era, en canvi, molt amant de la conversa i sempre tenia la casa oberta per als amics: «L'home per la paraula, el càntir pel seu so» era el lema que presidia la seva llar.

L'any 1982 l'Ajuntament de Granollers el nomenà Fill Predilecte de la ciutat. Aquesta entrevista es va fer amb aquest motiu i formava part d'un conjunt de programes que va emetre l'emissora de ràdio municipal entre el 16 d'abril i el 16 de maig de 1982. L'hem recuperada i l'hem transcrita en gran part, per incloure-la en l'espai d'entrevistes de la revista *Lauro*. Ens ha semblat un document valuós no tan sols per al coneixement biogràfic de l'artista, sinó també perquè les seves opinions sobre l'essència de l'art són de tant interès com absoluta vigència.

Vas néixer a Granollers el 31 d'agost de 1913, al carrer de la Palma (actualment Anselm Clavé). El teu pare hi tenia una rellotgeria i va morir quan només tenies dos anys (si no hagués mort, has dit alguna vegada que hauries estat joier). Vas viure aquí fins als vuit anys, quan la teva mare es va tornar a casar amb el seu cunyat, que era terrissaire. Quins records tens més vius d'aquells primers anys?

Molts... com és natural, uns de bons, altres de dolents. El primer record és una carretera tota polsosa o tota plena de fang (depèn de si havia plogut o de si feia sequedat). Un carrer molt llarg, que no s'acabava mai més per als que érem petits i que molt aviat, quan vaig veure les pel·lícules del *Far West*, em va fer pensar en un carrer de l'Oest... Jo sortia a jugar al carrer, però no massa... Era molt observador –com he estat sempre– i em quedava al darrere dels vidres de casa, i a davant mateix veia l'escaleta que portava al jutjat. I aquí hi ha una anècdota que per a mi ha agafat importància amb el temps: de tant en tant hi portaven un pres, normalment un lladregot que havia robat unes gallines, amb la guàrdia civil al darrere...; quan sortien, s'emportaven el pres a la presó o bé el deixaven lliure, però les gallines sempre es quedaven al jutjat! És per això que em sembla que no vaig tenir-hi mai cap plet.

Als 13 anys comences a treballar ajudant el teu nou pare. En què consistia la teva feina?

Fer de terrissaire: feia testos, geres, olles, cassoles, plats, que a partir dels 12 anys, veníem amb

el meu germà a la plaça de les Olles quan hi havia mercat, els dijous. El pare, que era un bon torner, ens va fer aprendre l'ofici bé. Jo vaig trobar que amb el fang es podien fer més coses: vaig començar a fer les figures del pessebre, també alguna escultura (retrats de la família, d'algun amic...). Només he guardat un bust de la meva àvia; la resta ho he destruït. Com que hi ha gent que pensa que només existeix l'escultura clàssica i menysprea altres coses, penso que hauria pogut ser escultor.

I quant a estudis, tens una formació pràcticament d'autodidacte.

D'estudis oficials vaig fer l'Escola Nacional fins als tretze anys, quan em vaig posar a treballar. Vaig fer també un parell de cursos de l'Escola del Treball de Barcelona, als vespres. Aquesta és la meva formació, a part d'un curs set de poques lliçons a l'Ateneu

Bust de l'àvia, peça de terracota (1929).
(Fotografia: Toni Cumella)

Enciclopèdic Popular sobre la història de l'art, que feia el gran arquitecte Josep Lluís Sert. Si hagués pogut triar m'hauria agradat ser enginyer industrial i després fer la feina que faig, perquè hauria estat una bona formació des del punt de vista matemàtic.

Exposició col·lectiva als locals de la Unió Liberal de Granollers l'any 1929.
(Fotografia: arxiu família Cumella)

De petit ja t'interessen els llibres i comences a anar sovint a la Biblioteca Popular de Granollers. Què és el que trobes a la biblioteca?

Primer m'impresiona el volum immens de l'Enciclopèdia Espasa. Però de seguida vaig veure que s'havien de buscar els llibres monogràfics. Vaig caure en les històries de l'art... algunes les vaig trobar massa extenses; vaig buscar coses més monogràfiques i em va caure a la mà un llibre que he tingut sempre amb mi sobre la ceràmica xinesa, de Hobson (la traducció del llibre anglès). Allà vaig caure d'esquena. Vaig descobrir que hi havia la ceràmica xinesa del segle X, XII... Allà vaig veure que hi havia la ceràmica en el món. El comentari que va escriure la bibliotecària en la meva fitxa de lector, després de relacionar els llibres demanats durant un any era: «prova evident d'un artesà que vol devenir artista.»

Homenatge a Antoni Cumella, Francesc Serra i Josep M. Ruera al Casino de Granollers el 3 de maig de 1936. (Fotografia: arxiu família Cumella)

Des de quan tens consciència de voler esdevenir artista?

El desvetllament el dec segur a la Biblioteca Popular de Granollers. Jo feia l'ofici de terrissaire, però vaig creure que amb ceràmica es podien fer coses que fossin art de debò. A la biblioteca vaig començar a veure alguns llibres sobre en Clarà, en Llimona... A la biblioteca vaig fer precisament la meva primera exposició individual, als 19 anys, patrocinada per l'Agrupació Excursionista.

Abans, però, ja havies participat en una exposició col·lectiva a la Unió Liberal.

Ja havia fet dues o tres exposicions: amb l'Escobar, en Francesc Serra, amb en Toni Vidal... La de la Unió Liberal va ser inaugurada per en Rusiñol, que estrenava a Granollers *L'alegria que passa*, a càrrec del quadre escènic de la Unió Liberal, dirigida per l'Amador Garrell. Era l'any 1929.

L'any 1936 fas la primera exposició individual a Barcelona, a la galeria Syra. Quin record en tens?

És l'única exposició que he demanat fer. Les altres me les han demanat i moltes no les he volgut fer, perquè no m'agrada massa exposar. Es va inaugurar el 3 de maig i precisament aquell dia ens feien un homenatge a en Josep M. Ruera, en Francesc Serra i a mi al Casino de Granollers. Aquella exposició va tenir una certa ressonància i hi vaig conèixer molta gent. Va portar bones conseqüències, entre altres l'oferta del conseller de Cultura de la Generalitat, Ventura Gasol, d'una borsa de viatge per anar a París, un viatge que jo volia fer.

Parla'ns d'aquest viatge a París.

Vaig marxar el dia 12 de juliol de l'any 36. El dia 14 era la festa nacional francesa: vaig veure la parada militar pels Camps Elisis al matí i a la tarda la manifestació del Front Popular, vaig sentir Léon Blum... i ja vaig ser a París. I el dia 19 va començar el soroll a Espanya.

I tu tornes per anar a la guerra. No et vas plantejar de quedar-te allà?

Jo sempre havia pensat, de manera molt profunda, que si mai hi havia una guerra jo desertaria. En canvi, trobant-me fora, vaig venir. Perquè allà llegia que a un cantó mataven i a l'altre cantó mataven... El meu pare, que havia fet un esforç econòmic perquè jo pogués fer les meves be-neiteries, era un home catòlic que anava a missa, i vaig veure que

essent mobilitzat, si jo no venia, el detindrien. Amb la possibilitat de la detenció del pare, que podia portar greus conseqüències, confesso que no vaig ser prou covard per quedar-me a París. A París vaig anar a saludar en Llorens Artigas, que havia conegut a Barcelona, que em va oferir quedar-me a París i un taller per treballar... (D'en Llorens Artigas, només en puc parlar bé. Hem estat grans amics sempre.) Però no ho vaig fer. A París vaig estar només tres setmanes. Vaig visitar els museus..., fins que em van mobilitzar.

Véns cap aquí i vas a parar a la columna del Vallès Oriental, que surt de Granollers i, com és natural, et trobes amb molta gent de Granollers. També molta gent de les Brigades Internacionals. Quin record tens de la guerra?

Jo crec que la guerra ha estat una de les formacions més fortes que jo he tingut. Com que per sort sé que no he mort mai ningú, perquè no vaig tirar mai cap tret, i en canvi crec que he salvat algunes vides, perquè estant a Sanitat he intervingut en l'evacuació de més de 50.000 ferits, en tinc un bon record. Vàrem patir molt, com és molt natural, però dels mals moments sempre hi ha un cantó bo, com tot.

Acabada la guerra vas a parar a un camp de concentració, on passaràs un any. Quedes després en llibertat condicional. Aquests són uns anys difícils. Com viu un artista com tu aquests anys de la postguerra i el franquisme?

Quan tornàvem del front cap a Granollers, van detenir el tren els carlins, ens varen fer baixar als d'edat militar, ens varen prendre tot el que tenia valor, i amb unes filferrades van improvisar un camp de concentració. D'això val més que no en parlem... Al cap d'un any, en el consell de guerra em van condemnar a 12 anys per «auxilio a la rebelión» (a mi m'havia mobilitzat el govern legal i resultava que m'havia sublevat; la justícia militar sempre és així). Vaig estar 12 anys sense passaport i amb el nom prohibit en alguns dels diaris importants de Barcelona... La vida de l'artista era molt empipadora, com la vida de qualsevol que fos considerat com a vençut. Durant el primer any, quan travessava Granollers per anar a veure l'Agnès, no havia de saludar pràcticament ningú: ningú no em coneixia. Fins i tot arribaven a dir-me: «Per què no te'n vas a viure a Barcelona?».

Parlem de l'art i comencem amb una pregunta tòpica: l'artista neix o es fa? És necessari portar alguna cosa a dintre, a més d'un mínim de sensibilitat?

Jo crec que l'artista neix, però s'ha de fer. Una sensibilitat hi ha de ser, però es necessiten altres coses per ser artista: una formació. Quina? És molt difícil de dir. Com que jo he estat autodidacte i no he fet uns cursos determinats per cap escola, la meva formació d'art han estat molts llibres i moltes experiències viscudes, sobretot del que fan els altres, mirant d'endevinar si això està bé o no està bé, si això ho he de fer o si no ho he de fer.

Creus que l'artista és una persona diferent de les altres? Gent que et coneix –potser massa poc, potser no– diu que ets una mica estrany, una mica especial, una mica fet a la teva, en definitiva. Es diu que tots els artistes són una mica així. Tu què en penses?

Jo no crec que l'artista sigui diferent dels altres. Jo considero que tothom és diferent dels altres (gràcies a Déu; només faltaria que fóssim massa iguals!). Hi ha molta gent i moltes circumstàncies que farien el possible perquè tendíssim al ramat. Jo crec molt en l'individu. Això que en diuen societat ho considero sempre una cosa massa abstracta. Pot servir molt bé per als sociòlegs per parlar-ne; però la formen els homes. A més, no hi ha cap societat que, com un ramat, no tingui amo, pastor i gos! Allò que es diu que els arbres no deixen veure el bosc no hauria de fer oblidar que sense arbres no hi hauria bosc... I d'això que diuen que tinc mal caràcter, són apreciacions de la gent. El que passa és que no tinc massa temps per perdre. Hi ha molta gent que parla amb moltes vaguetats i tonteries, que s'escolten i es miren el llombrígol... Jo sóc molt realista (ni optimista ni pessimista): miro de veure els fets cara a cara, miro de jutjar-los. Tinc unes idees que poden ser equivocades (com les de tothom, ni més ni menys), però les tinc bastant clares. Ara bé, la gent em diu que si em fiquen els dits a la boca mossego: això és veritat. El pecat consisteix que porto la boca oberta per veure si hi fiquen els dits i puc mossegar... Però és que hi ha gent que si no els mossegues no es desperten!

Quines són les influències més importants per a la teva formació? Potser ho veuríem amb les primeres exposicions a les quals assisteixes...

Recordo que quan jo tenia quinze anys un paleta de Granollers, en Ramon Dedéu, em va portar a Barcelona a veure la Sagrada Família de Gaudí i el Palau de la Música Catalana d'en Domènech i Montaner. Això em va impressionar. Vàrem anar a veure també una exposició d'en Manolo Hugué, que en aquell moment a mi em va semblar que era escultura mal feta. Molt aviat vaig canviar de parer i vaig trobar que en Manolo Hugué era un gran escultor. Després vàrem ser grans amics. D'exposicions de ceràmica, la primera que jo vaig veure va ser d'en Josep Aragay, a can Parés. Després una d'en Llorens Artigas, també a can Parés. Jo ja havia començat a fer ceràmica.

En un principi vols ser escultor; però en la situació en què et trobaves no ho veus possible i et dediques a la ceràmica. Això denota una divisió entre arts majors (o belles arts) i arts menors (o arts aplicades) en aquell temps. Encara existeix aquest prejudici actualment, oi?

Això és una apreciació que té la gent. Jo no ho prenc com a premi de consolació fer ceràmica. És més, quan jo tornejo una ceràmica sé que faig una escultura de revolució. Aquesta distinció entre arts majors i arts menors (o belles arts i arts aplicades) és un concepte que és totalment un producte de la fi de la Revolució Francesa, quan s'estableixen les acadèmies i es distingeix entre

Agnès Vendrell, Antoni Cumella i Llorens Artigas al començament dels anys quaranta. Llorens Artigas, juntament amb Miquel Llor, va ser padrí del seu casament, l'any 1942. (Fotografia: arxiu família Cumella)

belles arts i arts decoratives, i això va persistint així. A mi em faria molta gràcia que algú em volgués explicar on és el límit entre la pintura i l'escultura, entre l'escultura i l'arquitectura, entre l'arquitectura i el teatre, entre la pintura i el teatre, entre la música i... Si hem tirat a terra moltes fronteres, per què hem de mantenir aquestes (que no sigui per complir amb un funcionari)? Hi ha molta gent que es pensa que fa belles arts perquè pinta a l'oli, però moltes vegades és una artesanía com una altra qualsevol i moltes vegades no té ni ofici.

Sempre has tingut una profunda admiració per l'arquitectura. De petit (abans n'has parlat) anaves a veure sovint la Sagrada Família. Què opines de la continuació de les obres?

Jo crec que no s'hauria de continuar, o almenys no s'hauria de continuar de la forma que es fa. Quan en Gaudí es va encarregar de la construcció de la Sagrada Família, ja estava començada amb uns altres plànols. Ell els va canviar. Si l'Església és la propietat que té necessitat d'aquest temple i considera que s'ha de continuar (amb les mesures que té, que deu costar bastant de demostrar després del Concili Vaticà), jo crec que s'hauria de fer d'una forma completament diferent de la que hauria fet Gaudí: amb uns altres arquitectes, amb uns altres materials (segurament en comptes de pedra s'hauria de fer de formigó, que segurament és el que hauria fet Gaudí. Perquè Gaudí anava canviant a mesura que construïa, feia la Sagrada Família com si fes una escultura. Els plànols de Gaudí no existeixen (per tant no

s'han d'estripar); s'haurien de seguir les idees generals però canviant-les completament... però jo no la continuaria.

Tu has dit que «un pot és, abans que res, un problema d'arquitectura». La ceràmica té molta relació amb l'arquitectura?

Pensem en la importància del maó, per exemple! Si admetem que l'arquitectura és cobrir unes necessitats amb essència i sensibilitat, un pot (o un vas) té un espai interior, un espai exterior, unes parets que el tanquen, un forat més petit o més gran que deixa veure o deixa suggerir l'espai interior, un color i una textura que cobreixen unes necessitats (de tipus pràctic o estètic) i ha de tenir una estabilitat. S'ha de pensar diferent un càntir, que ha de ser lleuger per transportar l'aigua de lluny, d'un vas per a decoració, que estarà a sobre d'un moble i estarà quiet.

Parlem de l'art contemporani. Avui es consideren art moltes coses que ens sorprenen. Quines condicions creus que cal exigir a una peça per considerar-la una obra d'art?

És molt difícil establir límits. Normalment amb l'art (com també amb moltes més coses de les que es pensa la gent) hi ha el 50 % de raons per trobar-ho bé i el 50 % per trobar-ho malament. Depèn de les circumstàncies, de l'estat d'ànim, de moltes coses... Per l'art, per sort, la mida és l'home, amb la seva sensibilitat, la seva experiència, la seva formació o deformació. Molta gent que s'espanta davant d'un Tàpies també s'hauria espantat davant

L'any 1954 Cumella va guanyar el premi de Cuba a la II Biall Hispanoamericana celebrada a l'Havana. Això li suposà el reconeixement a Madrid l'any 1955, moment que recull la instantània, al mateix temps que hi presentava la seva primera exposició important al Museo de Arte Contemporáneo.

(Fotografia: arxiu família Cumella)

L'any 1957 va obtenir una medalla d'or a la Triennial de Milà, que també havia guanyat a les edicions de 1936 i 1951. A la fotografia, Cumella en l'exposició de la seva obra al pavelló espanyol dissenyat pels arquitectes Javier Carvajal i José M. García de Paredes. (Fotografia: arxiu família Cumella)

d'un Greco o davant d'un Goya. No n'hem de fer cas... Hem de mirar, en tot cas, per què s'espan-ten i també quin tant per cent de raó poden tenir.

L'art contemporani està només a l'abast d'una minoria? Hi ha un problema d'incomunicació?

A la gent que em diu: «No entenc l'art modern», jo sempre els con- testo: «I l'antic tampoc». Als que diuen que només els agrada l'art clàssic, se'ls ha de preguntar què entenen per art clàssic? Fídies o Murillo? Hi ha una distància tan gran entre Fídies i Murillo, com entre Velázquez i Goya, o entre Tàpies i Murillo. Un pintor que m'interessa enormement és Zurbarán, que encara no ocupa el lloc que ha d'ocupar en la his- tòria universal de l'art...

No ho consideres un problema? No s'hauria de fer alguna cosa per aproximar el públic a l'art modern?

Hi ha gent que es pensa que es poden donar unes fórmules per entendre l'art, per difondre'l, per promocionar-lo... El que s'ha de fer amb l'art, com amb tantes co- ses, és entrar-hi sense prejudicis, veure'n molt, deixar-t'hi submer- gir i veure què en surt. Quan una obra d'art (com qualsevol altra cosa) et tira, et fa pujar la tensió, et fa pessigolles i a la llarga hi pots conviure, et trobes davant d'un fet important.

I què penses de la mercantilit- zació de l'art?

Potser hauríem de diferenciar entre comercialitzar i mercanti- litzar l'art. L'art, com tot producte

humà, és un producte de co- merç... Un professor també ven les classes... Si diuen que el sa- cerdot ha de viure de l'altar, jo em penso que l'artista ha de viu- re del seu art, venent-lo als al- tres.

Com veus l'ensenyament que s'està donant de les arts plàsti- ques, i l'ensenyament en general?

Jo no sóc cap pedagog, però pen- so que l'ideal seria que l'art es pogués aprendre no a les escoles sinó, com en el Renaixement, als tallers dels artistes. A banda d'unes classes teòriques (d'estè- tica, d'història de l'art, de socio- logia de l'art...), que es podrien fer a la universitat o on fos, l'ofici d'artista s'hauria d'aprendre en els tallers dels artistes. Quant a l'ensenyament en general, en aquests últims anys s'ha comès un error molt important en abo- car tota la gent al batxillerat per després abocar-los a la universitat,

i no se'ls ha dit que és una fàbrica de parats... Jo dic més: una fàbri- ca de parats i de gent amargada, amb una certa argumentació per parlar malament de la societat. S'hauria d'haver donat més im- portància a la formació profes- sional de tot ordre i que la gent no es donés vergonya de ser un bon electricista, un paleta o un bon fuster.

Tu has rebut diverses ofertes per ensenyar ceràmica en universi- tats europees, però a l'Estat es- panyol no pots ensenyar perquè no tens un títol. T'agradaria en- senyar ceràmica, encara que fos només tenir alguns alumnes al teu taller?

Si em volgués dedicar a ensenyar ceràmica, encara que no tingui cap títol, em sembla que amb els meus 68 anys i la feina feta no seria cap impediment... No crec que em fessin ceramista honoris causa, però també s'hi podria

Cumella al seu taller en la preparació del mural *Indústria* per a la Societat Babcock & Wilcox de Bilbao, l'any 1962. (Fotografia: arxiu família Cumella)

arribar, si ho volem portar a l'absurd! D'experiències pedagògiques en tinc tres: la primera quan feia el servei militar i feia de professor de treballs manuals al Grup Escola Lluís Vives de Barcelona; després vaig fer dos cursos de professor de ceràmica a l'Escola del Treball del carrer Urgell (no ben acabats perquè no vaig estar d'acord amb la direcció i els vaig plantar d'avui per demà); amb en Cirici Pellicer i en Romà Vallès vàrem crear l'Escola d'Arts del FAD (Foment d'Arts Decoratives), després han sortit Eina i Elisava... Jo he tingut ofertes per ensenyar aquí, però no tinc temps. De venir a casa com a alumnes, m'ho han demanat gent de moltes nacionalitats: d'Israel, d'Anglaterra, del Japó (una vegada em van oferir crear una escola de ceràmica al Japó)... Podria ensenyar, però a mi m'agrada molt ser lliure i independent, i tenir alumnes a casa implicaria unes obligacions.

Algú ha dit de la teva ceràmica que és més producte de la teva extrema sensibilitat, que no pas dels teus savis càlculs. Què en penses?

Considero que és un elogi. De savi no en sóc gens i de càlculs en faig pocs; per tant parlar dels meus «savis càlculs» seria un error. De sensibilitat sí que crec que en tinc.

Parla'ns del teu procés creatiu. Quan comences a tornejjar un gerro tens ja al cap una forma preconcebuda, prepares abans algun croquis?

Tant si faig una peça sobre el torn, com si faig un relleu o una escultura, sempre ho faig directament,

però sense una forma preconcebuda i –crec jo– ben estudiada no es pot arribar a fer. De croquis no en faig, si de cas petits guixots a la vora d'un diari... Quan vaig començar sí que ho estudiava més. Quan m'he de posar a esmaltar, uns dies abans estenc les peces al meu entorn (en una fornada hi caben 8, 10, 15 peces) i hi vaig passant pel davant: aquesta peça estaria bé amb aquest color, si faig aquesta taca, faria això altre... És a dir establim un diàleg: si en el moment de fer la forma pensava en un color, aquella idea es va desenvolupant amb el pensament i el contacte amb ella.

Tu dius que fins i tot recordes els somnis en color. Què representa el color en la teva obra?

Representa molt. Em doldria molt perdre la sensibilitat pel color. La forma m'agrada, però la forma amb el color m'interessa molt més. D'això de recordar els somnis en color, sí: ho he comprovat. Recordo que una vegada vaig fer per culpa d'un somni una sèrie de bols marrons i negres, i una altra vegada verds i blaus, quan la gent deia que el marró i negre o el verd i el blau no lligaven... Però és curiós que després d'haver fet aquesta sèrie de bols es va crear una moda de marrons i negres (anomenada moda Picasso). És a dir que quan s'estableix una moda vol dir que hi ha algunes coses que ja estan a l'ambient i que algú les agafa.

Es podria dir que fas ciència a la vegada que art: has fet milers de proves amb esmalts, crees l'esmalt per a cada obra ceràmica que fas, saps absolutament el color i la textura que sortirà del

forn, i descartes l'atzar si no és per donar lloc a més experimentació. Parla'ns del procés d'elaboració dels esmalts.

Del que estic convençut és que no faig ciència, perquè no sóc cap científic... Ja m'agradaria poder-ho ser! Trobo que quan es fa ceràmica o tapisseria, hi ha massa gent que parla d'investigació. La gent busca o troba; la investigació s'escapa d'aquest camp. Els esmalts els faig com tothom: faig servir els mateixos procediments que feien servir els xinesos al segle XII. Els esmalts es componen dels mateixos materials que les pastes per a alta temperatura (feldspat, quars, caolí), als quals s'ha donat més fusibilitat afegint-hi carbonat de calç o zenc, i es modifica la seva textura afegint-hi el mateix zenc, alumina, òxid de titani, i colorejat amb tots els òxids metàl·lics que poden aguantar 1.300°C o 1.350°C, que és la temperatura de cocció del gres i la porcellana, que són els òxids de cobalt, níquel, ferro, crom, vanadi, praseodimi, urani, coure, ferro... Sempre és el mateix, però amb petites variants o petits afegitons d'un o altre òxid, i coent amb atmosfera oxidant o amb atmosfera reductora obtenim resultats completament diferents. És a dir que un esmalt colorejat pel coure que cuit a 1.300°C amb atmosfera oxidant ens dona un verd turquesa, cuit amb atmosfera reductora ens donarà –si ho sabem fer, perquè costa molt– un roig de sang.

La teva producció com a artista s'identifica sobretot amb els gerros i els bols, però tu has treballat i treballes amb altres gèneres.

Amb el seu fill Toni amb motiu de l'exposició al Museum für Kunst und Gewerbe d'Hamburg, l'any 1971. (Fotografia: arxiu família Cumella)

He fet algunes coses de joies, algunes coses de vestir... Un material que m'agrada molt, per les possibilitats que té, és el guix, tan ingrat com és de treballar. A les escoles d'art s'hauria de dedicar molt més temps al guix del que hi dediquen. Ho he dit moltes vegades, però ningú escolta. A mi m'interessen tots els oficis. M'interessa molt, per exemple, projectar una peça per a foneria o m'agrada molt fer una màquina; m'agrada tenir tractes amb el fuster, amb el paleta, amb el manyà, amb el guixaire... Tots els oficis m'interessen i si són d'art encara més. Havia fet algunes litografies i m'agrada molt; no m'he

volgut dedicar a la fotografia perquè és massa absorbent de temps... Tot no es pot fer. A mi els oficis d'art m'interessen tots. No hi ha cap cosa apresada que no puguis interrelacionar, que no puguis transvasar... Tot el que sàpigues serveix.

Al mateix taller tens una petita indústria de rajoles de ceràmica. Com t'has plantejat aquesta altra feina? Fins a quin punt hi participes i per què?

Aquesta feina, no és que me l'hagi plantejat. A casa era ca l'Oller, feien olles i cassoles, la terrissa popular, corrent, de tot arreu. A

l'acabar la guerra jo vaig pensar que s'havia de començar a fer alguna cosa de materials de construcció, fins a arribar a una petita producció de paviments de gres, que penso que no fem malament del tot. Va durar un temps que jo no vaig exposar, perquè l'ambient de Barcelona no m'agradava gens (era l'època de l'estraperlo i la gent només pensava a fer duros i compraven totes les exposicions de pintura) i em vaig quedar preparant-me i estudiant (i no, com diuen, investigant!, sinó preparant-me) i els amics de Granollers deien: «En Cumella ha abandonat; fa teules ara», com volent dir: «Vol fer diners». Fer diners no m'ha interessat mai; només m'ha interessat tenir els diners necessaris per cobrir les necessitats... Poder fer un viatge si el necessito o comprar un llibre si m'interessa. No sóc home de grans necessitats. Hi ha gent que considera que jo hauria d'abandonar la feina al taller; però jo penso que no. El taller el porten el meu germà i el meu fill sobretot, però dissenyar una peça o atendre un client a mi no em molesta gens, m'agrada molt. Col·laborar amb arquitectes fent peces especials, pràctiques, utilitàries, crec que és una de les aportacions que els artistes haurien de fer amb el seu art, sense la necessitat d'haver de fer disseny industrial. El taller jo el vaig preveure sempre com una necessitat per a mi, perquè sense un taller d'una certa envergadura jo no podia tenir a la meva disposició uns molins per moldre la terra, unes màquines per fer certes peces i un forn adequat per fer certs murals (i no haver de demanar l'ajuda d'una fàbrica). Sempre he volgut ser tan lliure i independent

Antoni Cumella travessant el carrer Girona, camí de casa seva, amb algunes peces sota el braç. (Fotografia: Toni Cumella)

com he pogut, però la llibertat i la independència sempre s'han de pagar.

La teva relació amb Granollers és particular. Ets molt sedentari, comparat amb altres artistes: es diu que per veure l'Antoni Cumella s'ha d'anar a Granollers. Però portes una vida molt enclaustrada entre el taller i casa teva, i per anar d'un lloc a l'altre només has de travessar el carrer Girona. Surts poc, més aviat reps amics a casa, que no pas vas a veure'ls. Com és la teva relació amb Granollers?

Sóc molt sedentari perquè la meva feina és molt lenta. La part

professional de la meva vida m'absorbeix molt temps. Però m'agrada molt viatjar: he fet deu o vint viatges de quinze dies o tres setmanes per Europa, i no purament de plaer; però en taxi: no he volgut tenir mai cotxe. Abans em movia molt més per Granollers; d'ençà que es fan tant coses, en veig moltes menys!

Explica'ns un dia normal de la teva vida.

Tots els meus dies ho són, de normals, però si vols dir un dia de feina, em llevo a quarts de vuit, esmorzo i a quarts de nou ja sóc al taller. A un quart d'una dinem (a casa anem amb horari

europeu). Faig normalment una petita migdiada i de les tres a les vuit al taller altra vegada. Mai he treballat de nits. Després de sopar, sempre tenim alguna visita.

Què opines de l'ambient artístic i cultural de Granollers?

Si haig de ser sincer, jo el trobo migradet. Es fan moltes exposicions i es visiten poc. Abans, quan es feien menys exposicions, tothom les visitava i se'n parlava. Penso que la gent exposa massa. Això d'exposar cada any a la mateixa galeria sí que és una comercialització de l'art. Una exposició no té massa justificació de fer-se si no pots aportar un cert canvi.

No creus que s'hauria de tornar a fer el premi de pintura que s'havia fet a Granollers, ara que hi ha un museu adequat i un públic més receptiu a l'art avantguardista? Un premi que havia estat molt criticat, però el temps ha donat la raó als organitzadors, entre els quals hi eres tu, perquè els guanyadors d'aquests premis són ara artistes consagrats.

Potser parlem massa d'art avantguardista. Tothom vol ser d'avantguarda, com tothom vol ser d'esquerres... Tornar a fer el premi de pintura ho veig difícil perquè les circumstàncies són totalment diferents. El premi havia estat molt criticat, però no tant per raons estètiques com per raons polítiques: es considerava que era un art d'esquerres. Dels guanyadors, en uns casos sí que el temps ens ha donat la raó, però en altres no. Llavors no hi havia el museu, és veritat, però el que

fa l'escola no és l'edifici, ni són els mestres: l'escola són els alumnes. El museu és molt important que el tinguem; no puc dir com està de bé, perquè un dels arquitectes és el meu gendre... Però això que la gent sigui més receptiva a l'art modern, no ho crec massa.

Sents recompensada la teva feina, la teva dedicació a l'art, no per tu mateix sinó per les altres persones?

Si ho hagués de recompensar per mi mateix, no continuaria. Jo sóc molt exigent amb mi mateix (i a vegades també amb els altres; per això tinc aquesta fama de mal caràcter, suposo). Si m'agrada, m'agrada; si no, destrueixo allò que faig. Dels meus 68 anys (i

després d'haver començat als 12 o 13) no he aprofitat ni la meitat de les coses que he fet i també, si féssim balanç, cosa que no he fet mai, jo he donat més coses de les que he cobrat.

Segona medalla en la Primera Exposició d'Arts Decoratives a Madrid (1947), tres medalles d'or en la VI, IX i XI triennals de Milà, Premi de la Crítica a la millor exposició de l'any (1974), Premi Nacional d'Arts Plàstiques (1984), Creu de Sant Jordi (1982) i Fill Predilecte de la Ciutat (1982) són distincions i mostres de reconeixement que han estat especialment nombroses en aquests últims anys.

Tampoc són tants. Els premis sempre són una sorpresa, perquè

mai hi comptes, i els agraeixo, però no hi dono massa importància: he estat tantes vegades membre d'un jurat que sé que l'atzar presideix tantes coses d'aquestes...! A mi una de les coses que em fan més gràcia és quan em trobo amb una persona que fa un esforç per tenir una peça meva. Això és el premi que considero màxim. Hi ha artistes que els molesta que la gent compri l'obra d'art com a inversió. A mi no em molesta gens: prefereixo que comprin una obra pensant que fan una inversió que no pas que fan una donació a Càritas! Ja em sembla bé que un senyor multimilionari hagi de tenir un Tàpies, un Miró o, en el meu cas, un Cumella: em reporta uns diners que em permeten fer coses. Però el que a mi m'agrada de debò és quan algú fa un esforç per tenir una peça meva.

Com veus el que ha estat fins ara la teva vida? Tens algun somni incomplert?

La vida ha estat per a mi sempre enriquidora: en els pitjors moments he mirat de treure'n el màxim partit possible; problemàtica, la vida ho és sempre; però no decebedora, perquè una de les coses que per a mi més pesen, que és l'amistat, no m'ha portat més de tres o quatre desenganys. Somnis incomplerts? Als meus 18 o 20 anys em vaig fer un programa i crec que el vaig complint. Però no sóc massa somiatruites: ni desitjo la popularitat d'en Julio Iglesias, ni els milions de l'Onassis. Estic content amb la meva família i amb la meva feina i... estic content.

Cumella, membre del jurat i convidat d'honor a la mostra Exempla'73, a Munic. (Fotografia: arxiu família Cumella)

